

**Підготовка до ЗНО з історії України.
Тема 1. Вступ до історії України**

Поняття та терміни:

- ✓ **Історія** (від давньогр. — оповідь, переказ про минулі події, про те, що пізнано) – наука, яка вивчає розвиток окремих держав і народів, людства в цілому з метою розуміння його минулого, сучасного стану і перспектив у майбутньому.
- ✓ **Історія України** – це наука, що вивчає в хронологічній послідовності розвиток людського суспільства на українських землях від найдавніших часів до сьогодення.
- ✓ **Хронологія** – (від грец. час і вчення) – спеціальна галузь історичних знань, котра встановлює послідовність історичних подій у часі, наука про вимір часу, вивчає системи літочислення й календарі різних народів і країн.
- ✓ **Історичні(е) джерела(о)** – це носії інформації (сукупність різноманітних об'єктів), за якими вчені з'ясовують умови життя в попередні часи, це певна кількість артефактів минулого (старожитностей); все, створене раніше людським суспільством і збережене до наших днів.
- ✓ **Археологія** – наука, що вивчає минуле за речовими історичними джерелами (матеріальні пам'ятки), археологічними знахідками (артефактами) та реконструює за ними давню історію людства.
- ✓ **Цивілізація** – людська спільнота, яка впродовж певного періоду часу (процес зародження, розвиток, загибель) має стійкі особливі риси в соціально-політичній організації, економіці та культурі, спільні духовні цінності та ідеали, (світогляд); єдність історичного процесу і матеріально-духовних надбань людей.

Розпізнати на картосхемі територіальні межі України

Спеціальні історичні дисципліни

Джерелознавство — це наука про історичні джерела.

Антропологія — наука, що вивчає походження і розвиток людського роду (фізична еволюція людини).

Архівознавство — наука, яка вивчає історію розвитку архівної справи.

Боністика — наука, що вивчає грошові паперові знаки, банкноти, цінні папери, векселі.

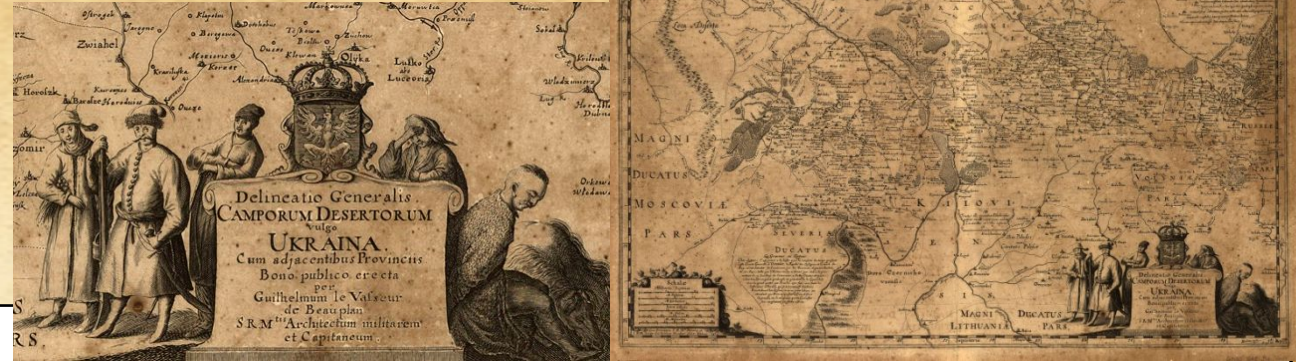
Генеалогія — наука, що вивчає: 1) історію родів; 2) родовід якоїсь людини.

Історична бібліографія — наука про опубліковані джерела.

Історична географія — наука, яка розглядає географічне середовище в історичній перспективі, або вказує на історичні зміни в даному регіоні.

Історична картографія — наука, яка займається історичними картами Французький Інженер Гійом де Боплан вперше подав на карті територію України «Загальний план Диких полів, простіше кажучи України. З належними провінціями». Він близько 17 років перебував на Україні. Надрукована у Гданську 1648 р. До карт було пояснення у книзі «Опис України». Вийшла друком у Руані 1651 р.

Палеографія — наука, об'єктом дослідження якої є історія письма, його еволюція та характерні особливості на певних етапах розвитку, вивчає системи літочислення, матеріали, на які нанесено текст, зокрема пергамент, тканини, берест, папір і філіграні на ньому; знаряддя писання; барвники, чорнила, за допомогою яких написано чи оздоблено текст; форми оправ книжок тощо.

Перші паперові гроші. 1918р.

Спеціальні історичні дисципліни!!!

- **Геральдика** — наука, що вивчає герби, кольорові емблеми.
- ✓ Обов'язковим елементом герба є **щит**. У геральдиці застосовують лише певні кольори – червоний, синій, зелений, чорний.
- ✓ Основним елементом **сучасного герба України** є **тризуб**. Дослідники вбачають у ньому подобу сокола, якоря, лука й стріл, шолома, сокири чи рибальського знаряддя, верхівку хлібного колоса або символ трьох природних стихій – повітря, води й землі.

- **Сфрагістика** — наука про печатки і штемпелі.
- ✓ **Печатка** – це вирізаний з твердого матеріалу штамп, а також його відбиток на папері, золоті, сургучі.

Сучасний герб України.

Козацький герб – постать козака з мушкетом та шаблею.

Спеціальні історичні дисципліни!!!

- **НумізMATика** — наука, що вивчає старовинні **монети та медалі**:
  - ✓ **Гроші не завжди мали вигляд монет.** Колись за гроші правили: хутра звірів, насамперед куниці та білки.
  - ✓ **Коли торгівля стала жвавішою та різноманітнішою – металеві гроші.**
  - ✓ **Перші монети почав карбувати в кінці X ст. великий київський князь Володимир Великий зі срібла (срібляники) та із золота (златники).** На них з одного боку зображено Ісуса Христа, а з іншого – самого князя, який сидить на троні, тримаючи царські відзнаки. Зображення доповнює напис: **«Володимир на столі»** або **«Володимир на столі, а се його срібло».** На деяких монетах зображено родовий знак князя – тризуб.
  - ✓ **Від середини XI ст.** побутували злитки зі срібла, так звані **гривни**, вони не були однаковими в різних містах. Так, **у Києві** їх робили **пласкими, шестикутними, їх носили як прикрасу на шиї.** Вартість гривень визначали за їхньою вагою.

Тризуб на монеті князя Володимира Великого

Київська гривна

Типи історичних джерел

Усні

Письмові

Речові

Етнографічні

Кіно-фото та
фонодокументи
(фоно-
аудіоджерела)

Давні назви:
Борисфен - Дніпро
Тірас - Дністер
Понт Евксинський – Чорне море
Тарнополь

Мовні

УСІМ, ХТО СКЛАДАТИМЕ ЗНО З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ:

**ПАМ'ЯТКИ АРХІТЕКТУРИ
ТА ОБРАЗОВНОГО МИСТЕЦТВА,
ОБОВ'ЯЗКОВІ ДЛЯ РОЗПІЗНАВАННЯ
АБІТУРІЄНТАМИ**

Візуальні

Типи історичних джерел

- **Усні** (фольклорні джерела — легенди, міфи, казки, анекдоти, народні пісні, перекази, билини (старини Київської Русі і Галицько-Волинської держави), думи під бандуру, кобзу чи ліру (козацтво)
- **Писемні** (написи на каменях, кістках, металі, папірусах, пергаменті, документи, літописи, хроніки, листи, щоденники, мемуари, графіті).
- ✓ **Графіті** – це написи та малюнки, видряпані на стінах та архітектурних деталях давніх будівель, посудинах та інших предметах, які знаходять ід час археологічних розкопок.
- **Речові** (залишки жител, знаряддя праці, посуд, одяг, меблі, зброя, давні монети)
- **Етнографічні** (народні повір'я, обряди, звичаї)
- **Мовні явища** (на основі аналізу мов: назви міст, сіл, річок, прізвища)
- **Кіно-фотодокументи та фонодокументи** (з'явилися в др. пол. XIX ст.) (фонодокументи це аудіодокументи)
- **Візуальні джерела** — образотворчі пам'ятки матеріальної культури різних епох.

Музей (з гр. – житло муз, тобто богинь, покровительок мистецтв) – установа, де зберігаються пам'ятки минулих часів з різних галузей культури, мистецтва, науки, техніки.

ХРОНОЛОГІЯ

Держава – це спосіб управління суспільством.

Цивілізація – такий розвиток суспільства, за якого постають міста, винаходять писемність, з'являється держава, це такий щабель розвитку людства, коли власні соціальні зв'язки починають домінувати над природними.

Найдавнішими одиницями виміру часу є доба (день і ніч разом), **тиждень, місяць, рік**. Люди почали їх застосовувати, спостерігаючи за явищами природи, рухом Сонця, Місяця, зірок. Тому за давнини в різних народів рік міг тривати від 300 до 400 днів і починатися будь-якої пори року або й узагалі з приводу якоїсь події (повені річки, заснування міста тощо).

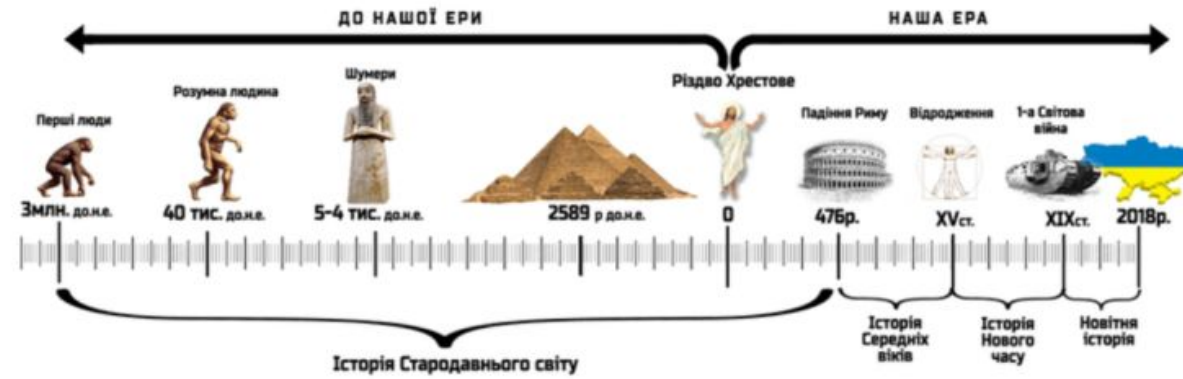
Лічба років від певної події називається літочисленням (ерою). 300–400 р. тому в Україні поступово узвичаїлася лічба років від народження (Різдва) Ісуса Христа.

Час від першого року до теперішніх днів називають нашою ерою, або від Різдва Христового.

□ **Кожні сто років називають століттям, або віком**.

□ **Тисяча років – це тисячоліття**.

СИСТЕМА СУЧАСНОГО ЛІТОЧИСЛЕННЯ

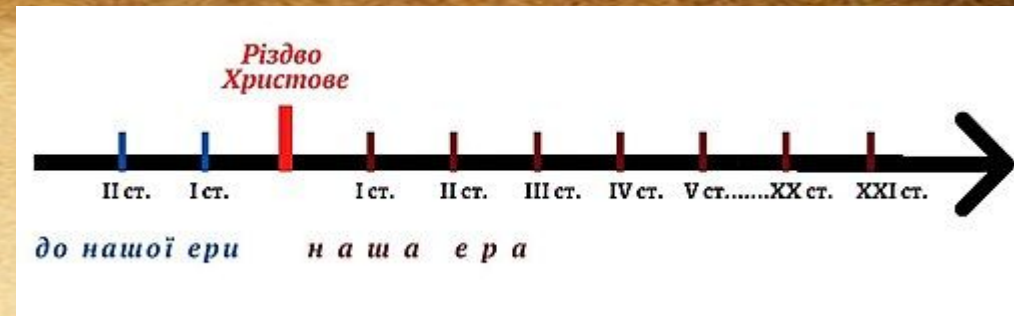
Перше століття нашої ери починається в 1-му році й закінчується в 100-му році!!!!

Відповідно друге століття починається в 101-му році, а закінчується в 200-му році.

Перше століття до нашої ери (до н. е.) – це роки з нулями 0, а кінцеві – роки на 1.

Межа між 1 р. до н.е. і 1 р.н.е. – «МІТЬ», що розділяє 31 грудня до н.е. і 1 січня н.е.

Стрічка часу: -----|----->

1 – 100 pp.   801 – 900 pp.   901 – 1000 pp.   1001 – 1100 pp.   1101 – 1200 pp.   1901 – 2000 pp.   2001 p.

I ст.   IX ст.   X ст.   XI ст.   XII ст.   XX ст.   XXI ст.

100 – 1pp.до н.е.   900-801pp.до н.е.   1100-1001pp.до н.е.   2000-1901pp.до н.е.

I ст. до н.е.   IX ст. до н.е.   XI ст. до н.е.   XX ст. до н.е.

Приклади (впишіть століття):

83   800   860   900   901   1036   1054   1197   1240   1385   1489   1556   1648   1709   1775

1800   1812   1848   1890   1899   1900   1901   1914   1945   1991   2000   2001   2020   2024

Періодизація історії України

Історична періодизація – поділ історії на певні періоди, що є історичними етапами суспільного або культурного розвитку країн та народів

**Стародавня історія України
(1 млн. років тому – V ст н.е.)**

**Середньовічна історія України
(V – XV ст.)**

**Нова історія України
(XV ст. – 1914 р.)**

**Новітня історія України
(1914 р. – наші дні)**

ПЕРЕРОЗПОДІЛИ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ:

I поділ: XIV-XVI ст. українські землі загарбали такі держави:

- **Польща** – Галичину і західне Поділля
- **Велике Князівство Литовське (ВКЛ)** – Волинь, Київщину, Переяславщину, Брацлавщину (східне Поділля) і землі Дикого поля
- **Московське князівство** – Чернігово-Сіверщину
- **Угорщина** – Закарпаття, а з 1526 р. після битви під Могачем. - поділене між князівством **Трансильванією** - східне Закарпаття (васалом Османської імперії з 1541 р., існувало до 1687 р.)
- ✓ **Священною Римською імперією** – Західне Закарпаття, в якій правили імператори з австрійської династії **Габсбургів**.
- **Молдавське князівство** – Буковину
- У причорноморських степах і Криму сформувалася держава **кримських татар** — **Кримське ханство** 1449 р., 40-ві рр.. XV ст.
- Кінець XII ст. — 1475 р. існування **князівства Феодоро**, в гірських районах Криму.

Після Другої світової війни, всі українські землі увійшли до складу УРСР, як складова частина СРСР До 24 серпня 1991 р.

II поділ: В другій половині XVII ст. українські землі загарбали:

- **Московська держава** – Лівобережну Україну
- **Річ Посполита** – Правобережну Україну

III поділ: наприкінці XVIII ст. в результаті російсько-турецьких воєн і трьох поділів Речі Посполитої українські землі загарбали такі імперії:

- **Російська імперія** – 85 % (Лівобережжя, Слобожанщину, Правобережжя, Південну Україну з Кримом). Наддніпрянщина
- **Австрійська імперія** – 15 % (Закарпаття, Східну Галичину, Північну Буковину). Західноукраїнські землі. З 1867 р. – Австро-Угорська імперія (зміна назви)

IV поділ: протягом 1917-1923 рр. українські землі загарбали:

- **УСРР** (Українська Соціалістична Радянська Республіка) – на більшій частині України. З 1937 р. – УРСР (зміна назви)
- **Польща** – Східну Галичину і Волинь
- **Румунія** – Буковину
- **Чехословаччина** – Закарпаття

ПЕРЕДУМОВИ

ПРИЧИНИ

ПРИВІД

НАСЛІДКИ

Історичні факти – дійсні, невигадані випадки, які відбувалися насправді.
Історичні події – сукупність пов'язаних між собою важливих фактів суспільного життя, які становлять єдине ціле.

Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р.
Прийняття Конституції України 28 червня 1996 р.
Впровадження національної валюти – гривні – вересень 1996 р.

Форма державного устрою України – унітарна держава.

Форма державного правління України – президентсько-парламентська республіка (за Конституцією)
парламентсько-президентська республіка (сьогодні)!!!

Україна — 24 області, 1 автономна республіка (АР Крим) і 2 міста зі спеціальним статусом: Київ (столиця) і Севастополь (розміщений військово-морський флот Російської Федерації).

Сучасна карта України

Україну здавна поділяють на окремі історико-етнографічні землі:

- Середня Наддніпрянщина (поділяється на Правобережну та Лівобережну), Поділля, Полісся, Волинь, Галичина, Буковина, Закарпаття (Підкарпатська Русь або Підкарпатська Україна), Покуття, Бессарабія, Таврія (Крим), Запорозжя (Запорозька Січ), Донщина (або Донеччина), Чернігово-Сіверщина, Слобожанщина, Прикарпаття, Гуцульщина, Бойківщина, Північне Причорномор'я, Приазов'я.
- Лемківщина, Надсяння – території за межами сучасної України значно заселені українцями.

